

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 3 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 3

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 3

ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№3 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-3>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'afvor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

Umarxonova Dildora Sharipxonovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

Mexmonov Kambariddin Miradxamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)

Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxonovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

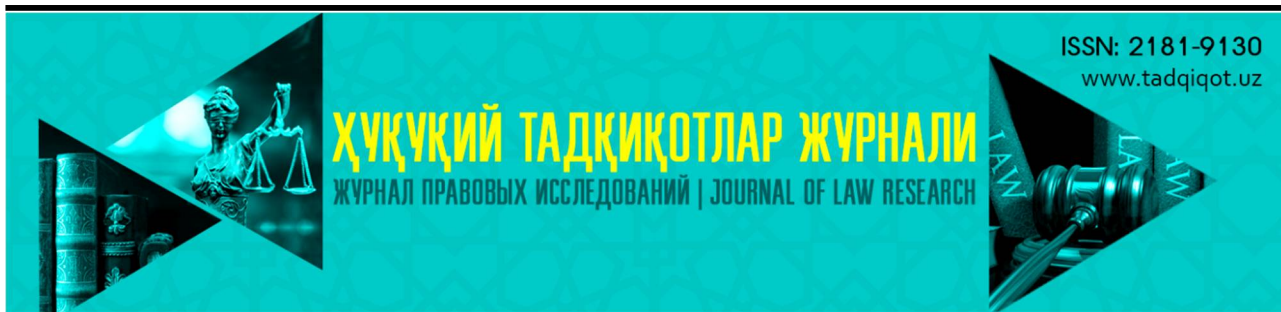
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Чориева Хуршидабону Хуррам кизи ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР, ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА ВА ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯ ҚИЛИШ.....	5
2. Ражабова Хулкар Тошмановна ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	14
3. Ruzinazarov Shuxrat Nuraliyevich RAQAMLI TADBIRKORLIK FAOLIYATINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALAR.....	22
4. Саидова Нигорахон Акмал кизи ПРАВОВАЯ КВАЛИФИКАЦИЯ ОПЕРАТОРОВ ОНЛАЙН-МАРКЕТПЛЕЙСОВ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ДОКТРИНАЛЬНЫХ МОДЕЛЕЙ.....	35
5. Шамшетов Шарафатдин Сарсенович ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ СТАТУС ЗАЕМЩИКОВ В МИКРОКРЕДИТНЫХ ОТНОШЕНИЯХ.....	46
6. Ibragimova Rayxon Shodmon qizi FUQAROLIK SUD ISH YURITUVIDA TARJIMON ISHTIROKINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	55
7. Adembayev Aralbay Kuralbayevich TRANSPORT VOSITALARI HARAKATI YOKI ULARDAN FOYDALANISH XAVFSIZLIGI QOIDALARINI BUZISHNI KVALIFIKATSIYA QILISH.....	62
8. Акбутаев Ойбек Бакирович ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВ УМУМИЙ ШАРТЛАРИНИ ТАСНИФЛАШ МЕЗОНЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	70
9. Лутфуллаева Мадинабону Жамшидхон кизи ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ГАРАНТИИ ПРАВ ПОДОЗРЕВАЕМОГО ПРИ ЗАДЕРЖАНИИ.....	79
10. Yadgarov Shohruh SHANXAY NAMKORLIK TASHKILOTI: XALQARO HUQUQ SUBYEKTLILIGI, HUQUQIY MAQOMI.....	86
11. Xolmirzayev Muhsinbek Shavqiddin o'g'li O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISHDA KRIMINOLOGIK PROGNOZLASHNING AHVOLI, SOHADA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR.....	92
12. Primov Baxtiyor Olim o'g'li SUD TIZIMIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH VA UNI OLDINI OLISH MASALALARI.....	103

Yadgarov Shohruh,
Toshkent davlat yuridik universiteti
mustaqil izlanuvchisi
E-mail: Sh.yadgarov@gmail.com

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI: XALQARO HUQUQ SUBYEKTLILIGI, HUQUQIY MAQOMI

For citation: Yadgarov Shokhrukh. SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION: INTERNATIONAL LEGAL PERSONALITY, LEGAL STATUS. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 3.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.20377787>

ANNOTATSIYA

Xalqaro tashkilotlarning ta' sis hujjatlari va huquqiy asoslari ularning qonuniyligini belgilaydi va faoliyatining yuridik jihatdan muhim shartidir. U tashkilotlarning vakolatlari va faoliyat doirasi xalqaro huquq normalariga muvofiq bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi. Muallif mazku maqolada shu va boshqa muhim mulohazalar keltirgan. Xususan, muallifga ko'ra, tashkilotlarning iqtisodiy va xavfsizlik sohasidagi faoliyati mintaqada barqarorlik va rivojlanishga xizmat qiladi, ular xalqaro hamkorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: Xalqaro tashkilot, ta' sis hujjatlari, huquqiy asos, vakolatlar, faoliyat sohalari, ShHT, iqtisodiy hamkorlik, xavfsizlik, xalqaro huquq, mintaqaviy rivojlanish.

Ядгаров Шохрух,

Самостоятельный соискатель Ташкентского
государственного юридического университета
E-mail: Sh.yadgarov@gmail.com

ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА: МЕЖДУНАРОДНАЯ- ПРАВОСУБЪЕКТНОСТЬ, ПРАВОВОЙ СТАТУС

АННОТАЦИЯ

Учредительные документы и правовая база международных организаций определяют их легитимность и являются важным условием их деятельности. Подчеркивается, что полномочия и сфера деятельности организаций должны соответствовать нормам международного права. Автор представляет эти и другие важные соображения в данной статье. В частности, по мнению автора, деятельность организаций в экономической сфере и сфере безопасности служит стабильности и развитию региона, играет важную роль в укреплении международного сотрудничества.

Ключевые слова: Международные организации, учредительные документы, правовая база, полномочия, сферы деятельности, экономическое сотрудничество, безопасность, международное право, региональное развитие.

Yadgarov Shokhrukh,

Independent Researcher at Tashkent State Law University

E-mail: Sh.yadgarov@gmail.com

SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION: INTERNATIONAL LEGAL PERSONALITY, LEGAL STATUS

ANNOTATION

The founding documents and legal framework of international organizations determine their legitimacy and are an important condition for their activities. It emphasizes that the powers and scope of activities of organizations should be in accordance with the norms of international law. The author presents these and other important considerations in this article. In particular, according to the author, the activities of organizations in the economic and security spheres serve stability and development in the region, they play an important role in strengthening international cooperation.

Keywords: International organizations, founding documents, legal basis, powers, areas of activity, economic cooperation, security, international law, regional development.

Xalqaro hukumatlararo tashkilotni tuzishda davlatlar umumiy maqsadlarga intilishadi va natijada tashkilot ichida qabul qilingan normalarga rioya qilish bo'yicha siyosiy va huquqiy majburiyatni o'z zimmlariga olishadi. Adabiyotlarda ta'kidlanganidek, davlat suvereniteti va tashkilotning umumiy maqsadlari va manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni o'rnatadigan xalqaro tashkilotning ta'sis hujjati (nizomi, shartnomasi) hisoblanadi. Bundan tashqari, bunday hujjat, shuningdek, ma'lum bir tashkilotning xalqaro huquqiy subyekti uchun huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi, ta'sischi davlatlarning xalqaro huquqning yangi subyektini yaratish va unga xalqaro munosabatlarda ishtirok etish uchun xalqaro huquq va majburiyatlarni berish irodasini o'zida mujassam etadi[1, B.7]. Darhaqiqat, xalqaro tashkilotning ta'sis hujjatlari xalqaro huquqning boshqa subyektlari bilan o'zaro hamkorlik qilish va qonun ijodkorligi jarayonida ishtirok etish bilan bog'liq vakolatlarni o'z ichiga olgan barcha vakolatlarni belgilaydi.

Qolaversa, xalqaro huquq fanining nazariyasiga ko'ra, hukumatlararo tashkilotlar xalqaro huquq subyekti sifatida bir qator majburiy xususiyatlarga ega, xususan, huquqiy shaxs, ma'lum tashkiliy-huquqiy tuzilmaning mavjudligi, qonuniy hujjatlar, faoliyat tamoyillarining maqsad va vazifalarining BMT Nizomi va boshqa umum e'tirof etilgan xalqaro huquq normalariga muvofiqligi, xalqaro huquq ijodkorligi jarayonida bevosita ishtirok etishi va boshqalar[2, C.48]. A.X.Abashidzening ta'kidlashicha, xalqaro tashkilotlar - bu aniq maqsadlarga erishish uchun xalqaro hukumatlararo shartnoma (odatda ko'p tomonlama) asosida tuzilgan, doimiy organlar tizimiga, xalqaro huquqiy subyektlikka ega va xalqaro huquqqa muvofiq tashkil etilgan davlatlar birlashmalaridir[3. B.23]. Xalqaro hukumatlararo tashkilot sifatida ShHT nafaqat ushbu mezonlarga javob beradi, balki asosan ushbu sohada xalqaro huquqiy tartibga solish standartlarini ham belgilaydi.

Zamonaviy globallashuv, butun dunyoda keskinlikning kuchayishi, davlatlar o'rtasidagi ochiq harbiy qarama-qarshiliklar, xalqaro terrorizmning kuchayishi, transmilliy uyushgan jinoyatchilik va giyohvand moddalar savdosining tez sur'atlar bilan o'sishi sharoitida davlatlararo hamkorlikning institutsional va huquqiy asoslarini mustahkamlash juda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro hukumatlararo tashkilotlar global va mintaqaviy darajadagi integratsiya jarayonlarida alohida rol o'ynaydi. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) nisbatan yosh, ammo istiqbolli hukumatlararo tashkilot bo'lib, davlatlarning xavfsizlik va ijtimoiy-iqtisodiy hamkorlik sohalaridagi sa'y-harakatlarini samarali birlashtirishga va umuminsoniy qadriyatlarni ta'minlash va himoya qilish maqsadida xalqaro va milliy huquqni birlashtirish uchun zarur siyosiy va huquqiy platforma yaratishga qodir.

ShHTning xalqaro xavfsizlik va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy arxitekturasidagi o'ziga xosligi va dolzarbligi shundan kelib chiqadiki, xalqaro huquq subyekti sifatida ushbu tashkilot o'zining strategik maqsadlariga erishish uchun barcha zarur siyosiy va huquqiy vositalarga ega. ShHTga a'zo davlatlar asta-sekin va izchil ravishda tashkiliy va huquqiy mexanizmlarni, jumladan, "qattiq" va "yumshoq" huquq deb ataladigan huquqiy hujjatlarni yaratmoqdalar, ularning amaliy

natijalari sezilarli. Ushbu tadqiqot kontekstida va ShHTning global va mintaqaviy integratsiya jarayonlariga ta'sirini kuchaytirish zarurati nuqtai nazaridan, ShHTning xalqaro huquq subyekti sifatidagi maqomi bilan bog'liq ilmiy va amaliy jihatlar alohida e'tibor va qiziqishga loyiqdir, chunki ushbu tashkilotning izchil rivojlanishi faqat xalqaro hukumatlararo tashkilotlarning huquqiy subyektligi bilan bog'liq barcha nuanslar hisobga olingan taqdirdagina, xalqaro huquq yaratish jarayonida davlatlarning ixtiyoriy tamoyillari va umumiy manfaatlari ta'minlangan taqdirdagina mumkin.

Shanxay Hamkorlik Tashkiloti, ko'p marta ta'kidlanganidek, insoniyatning deyarli yarmidan ko'prog'ini tashkil etuvchi hududlarni o'z ichiga olgan davlatlardan iborat. Bu global yalpi ichki mahsulotning 25 foizini tashkil qiladi. Va eng muhimi, va eng muhimi, mintaqaga a'zo davlatlar iqtisodiyoti global o'rtacha ko'rsatkichlardan ancha yuqori sur'atlarda o'smoqda.

Shuning uchun tashkilotning doimiy rivojlanishi, a'zolarining kengayishi, huquqiy hujjatlarning hududiy doirasining kengayishi va ShHTning obro'sining ortib borishi uning samaradorligi, universal va mintaqaviy xavfsizlikka tahdid soluvchi zamonaviy muammolar va tahdidlarni bartaraf etish qobiliyati hamda ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun muhim omillardir[4].

ShHT Xartiyasida tashkilotning maqsad va vazifalari terrorism, separatizm va ekstremizmning barcha ko'rinishlariga qarshi birgalikda kurashish; giyohvand moddalar va qurol savdosi, transmilliy jinoyatchilikning boshqa shakllari va noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish kabi belgilangan; va siyosiy, savdo-iqtisodiy, mudofaa, huquqni muhofaza qilish, atrof-muhit, madaniy, ilmiy, texnik, ta'lim, energetika, transport, kredit, moliyaviy va umumiy manfaatlarga ega bo'lgan boshqa sohalarida samarali mintaqaviy hamkorlikni rag'batlantirish.

Nizomning 14-moddasida ShHT boshqa davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan, jumladan, hamkorlikning muayyan sohalarida o'zaro aloqalar va muloqotlar olib borishi mumkinligi belgilangan. ShHT manfaatdor davlatga yoki xalqaro tashkilotga muloqot bo'yicha sherik yoki kuzatuvchi maqomini berishi mumkin. Bunday maqomni berish tartibi a'zo davlatlar o'rtasidagi maxsus kelishuv bilan belgilanadi.

Bizning fikrimizcha, xalqaro tashkilotning qonuniyligining muhim mezonini uning maqsad va vazifalarining, shuningdek, ta'sis hujjatlari mazmunining xalqaro huquq talablariga muvofiqligidir. Yu.A.Saviro fikri bilan rozi bo'lish kerak, u xalqaro tashkilotlar xalqaro huquq subyekti bo'lganligi sababli, ularning faoliyati xalqaro huquqning asosiy tamoyillaridan, ta'sis hujjatlari va xalqaro shartnomalardan kelib chiqadigan majburiyatlarni o'z ichiga olgan huquqiy normalar bilan tartibga solinishini ta'kidlagan. Shunday qilib, ta'sis hujjati tashkilotning funktsiyalari va maqsadlarini hamda ularni amalga oshirish tartiblarini belgilaydi: unda tashkilotning ikkinchi darajali normalari qabul qilinadigan va uning amaliyoti rivojlantiriladigan qoidalar mavjud[5, B.92].

ShHT Nizomida tashkilotga a'zo davlatlar Birlashgan Millatlar Tashkiloti Nizomining maqsadlari va tamoyillariga, xalqaro tinchlik, xavfsizlikni saqlash, yaxshi qo'shnichilik va do'stona munosabatlarni rivojlantirishga oid xalqaro huquqning boshqa umum e'tirof etilgan tamoyillari va normalariga, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi hamkorlikka va davlatlarning suvereniteti, mustaqilligi, hududiy yaxlitligi va davlat chegaralarining daxlsizligiga o'zaro hurmat, tajovuz qilmaslik, ichki ishlarga aralashmaslik, xalqaro munosabatlarda kuch ishlatmaslik yoki kuch bilan tahdid qilmaslik va qo'shni hududlarda bir tomonlama harbiy ustunlikdan voz kechishga sodiqliklarini yana bir bor tasdiqladilar. Xalqaro huquqiy nazariyada tashkilotning qonun hujjatlari uning ichki qonunchiligini tashkil etadimi yoki ular nafaqat ichki tashkiliy va huquqiy masalalarni, balki "tashqi" munosabatlarni ham tartibga soladimi, degan savol munozarali. D.Bouvet xalqaro hukumatlararo tashkilotlarning vakolat chegaralarini belgilovchi huquqiy majburiyatlar manbalari ikki keng guruhga bo'linganini yozgan[6, B.58]. Birinchi guruhga ba'zan tashkilotning "ichki qonuni" deb ataladigan "tashkilot qoidalari", xususan, ta'sis hujjatlari, ularga muvofiq qabul qilingan qarorlar va qarorlar hamda tashkilotning o'rnatilgan amaliyoti kiradi. Ikkinchi guruhga ba'zan "tashqi huquq" deb ataladigan bo'lsak, tashkilotdan tashqarida yaratilgan ikki turdagi normalar kiradi: xalqaro huquq normalari (ayniqsa, shartnomalar va urf-odatlar) va milliy huquq normalari.

Biz bu pozitsiyani bahsli deb hisoblaymiz, chunki tashkilotlarning qonuniy hujjatlari ko‘pincha nafaqat "ichki faoliyat"ni xalqaro huquqiy tartibga solish manbaiga aylanadi, balki tashkilotdan tashqarida qabul qilingan xalqaro shartnomalar va bitimlar uchun ham asos bo‘lib xizmat qiladi. Eng yorqin misol - bu BMT Nizomi bo‘lib, unda faoliyatni ichki tashkil etish bilan bog‘liq ayrim masalalarni huquqiy tartibga solish bilan birga, global huquqiy tartibning asosini tashkil etgan xalqaro huquq tamoyillari mustahkamlangan. Bundan tashqari, bizning fikrimizcha, davlatning xalqaro hukumatlararo tashkilot a‘zosi sifatida ishtirok etishi unga xalqaro huquqning boshqa subyektlari bilan munosabatlarida majburiyat yuklaydi.

Ushbu hukumatlararo tashkilot tomonidan qabul qilingan qonunlarning, shu jumladan ta‘sis hujjatlarining talablari noo‘rin deb hisoblanadi. Shu munosabat bilan, ShHT Xartiyasining 14-moddasining 3-qismi, ushbu Xartiya a‘zo davlatlarning ular ishtirok etadigan boshqa xalqaro shartnomalar bo‘yicha huquq va majburiyatlariga ta‘sir qilmasligini[7] ta‘kidlagani bahsli masala. Mazkur masala, uni hujjatdan chiqarib tashlanishi kerak, yoki saqkanishi va qayta ishlanishi kerakligi borasida atriflicha tadqiqotlar zarur.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, professor S.A.Malininning fikri ham diqqatga sazovordir. Uning ta‘kidlashicha, xalqaro tashkilotlarning huquqiy subyektligi, ularning faoliyat doirasi, funktsiyalari va vakolatlari ta‘sischi davlatlarning xohishiga bog‘liq va ta‘sischi qonun doirasida cheklangan. Bundan, uning fikricha, xalqaro tashkilotlarning qoidalar yaratish faoliyatiga oid bir qator umumiy xulosalar chiqarish mumkin: ularning barchasi uchun qoidalar yaratish jarayonida ishtirok etish uchun a priori vakolat doirasini belgilash mumkin emasdek tuyuladi; bunday ishtirokning aniq ko‘lami va shakllari ta‘sischi davlatlar tomonidan ma‘lum bir tashkilotga nisbatan u tashkil etilgan paytda har bir holat bo‘yicha alohida belgilanadi va oxir-oqibat u bajaradigan funktsiyalarga bog‘liq. Shuning uchun, ushbu xalqaro tashkilotga berilgan qonun ijodkorligi vakolatlari doirasini faqat uning ta‘sis hujjatini batafsil tahlil qilish orqali aniqlash mumkin[8, B.177].

Shuni ta‘kidlash kerakki, xalqaro hukumatlararo tashkilotning huquqiy subyektlilik doirasi va ta‘sis hujjatlarining mazmuni dunyodagi o‘ziga xos siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga bog‘liq bo‘lgan dinamik hodisalardir. Shunday qilib, G.I.Tunkinning yozishicha, xalqaro tashkilotlarning vakolatlarini kengaytirish ular hal qiladigan masalalar doirasini kengaytirish orqali ham, xalqaro organlarning ushbu masalalarni hal qilishdagi vakolatlarini kengaytirish orqali ham sodir bo‘lishi mumkin; ammo, bu jarayon faqat tashkilot nizomi doirasida amalga oshirilishi kerak[9, B.278].

Xalqaro tashkilotning xalqaro huquq subyekti sifatidagi eng muhim elementi tashkiliy tuzilmaning mavjudligidir. Xalqaro hukumatlararo tashkilotlar tashkilotlarning maxsus sinfini tashkil qiladi. Ko‘pgina tashkilotlar singari, ular ham tuzilmaviy bo‘linmalar - nizom yoki boshqa me‘yoriy hujjat asosida tuzilgan organlarning mavjudligi bilan tavsiflanadi.

Organlarning mavjudligi tashkilotlarga quyidagilarni amalga oshirish imkonini beradi:

- 1) o‘z ichki tuzilmasini shakllantirish va rasmiylashtirish;
- 2) faoliyatni optimallashtirish;
- 3) resurslarni taqsimlash;
- 4) a‘zolarining sa‘y-harakatlarini aniq maqsadlarga erishishga yo‘naltirish;
- 5) atrof-muhit bilan munosabatlarni o‘rnatish. Shunday qilib, organlar tashkilotning mavjudligini ta‘minlaydi[10, B.292].

Hozirda ShHT tuzilmasida quyidagi organlar tashkil etilgan: Davlat rahbarlari kengashi, Hukumat rahbarlari kengashi, Tashqi ishlar vazirlari kengashi, vazirliklar va idoralar rahbarlarining uchrashuvlari, milliy koordinatorlar kengashlari, mintaqaviy terrorizmga qarshi tuzilma, kotibiyat va banklararo assotsiatsiya. Ushbu organlarni yaratish 2002-yil 7-iyundagi ShHT Xartiyasida ko‘zda tutilgan; Banklararo assotsiatsiya 2005-yilda qo‘shma mintaqaviy iqtisodiy loyihalar bo‘yicha hamkorlikni ta‘minlash maqsadida tashkil etilgan[11, B.20-21]. ShHTning ichki tuzilmasini tashkil etish davlat rahbarlari tomonidan muayyan vazirliklar va idoralar darajasida qabul qilingan strategik qarorlarni samarali amalga oshirish, shuningdek, terrorizmga qarshi kurash va iqtisodiy hamkorlik kabi asosiy sohalarida o‘zaro hamkorlikni doimiy ravishda saqlab turish va o‘zaro hamkorlikning tashkiliy masalalarini hal qilish imkonini beradi. Shunday qilib, ShHTga a‘zo davlatlar hukumat rahbarlari kengashining yigirma birinchi yig‘ilishidan keyingi qo‘shma bayonotda ShHTga a‘zo

davlatlarning ko‘p tomonlama savdo-iqtisodiy hamkorlik dasturi va uni amalga oshirish bo‘yicha Harakatlar rejasini izchil amalga oshirish, ShHT mintaqasida barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish manfaatlarini ko‘zlab, moliya, investitsiya, sanoat, transport, energetika, qishloq xo‘jaligi va boshqa sohalardagi hamkorlikni kengaytirish va chuqurlashtirish zarurligi ta‘kidlanga [1, B.5].

Avval ta‘kidlab o‘tilganidek, xalqaro hukumatlararo tashkilotning muhim elementi uning faoliyatining tashkiliy va huquqiy asoslarini tartibga soluvchi ta‘sis hujjatlarining mavjudligidir. A.D. Beshimovning yozishicha, xalqaro tashkilotning a‘zo davlatlar bilan munosabatlari asosan uning ta‘sis hujjati, ba‘zi hollarda esa boshqa xalqaro shartnomalar bilan tartibga solinadi [12, B.108]. Xalqaro tashkilotning ta‘sis hujjati uning maqsad va vazifalarini belgilaydi, bu asosan a‘zo davlatlar bilan munosabatlardagi maqsad va vazifalarini o‘z ichiga oladi, chunki bu har qanday xalqaro tashkilotni yaratishdan maqsaddir. Ta‘sis hujjati xalqaro tashkilotning a‘zolariga va, ehtimol, boshqa xalqaro subyektlarga nisbatan funktsiyalari va vakolatlarini belgilaydi.

Shuni ta‘kidlash kerakki, xalqaro hukumatlararo tashkilotni yaratishda davlatlar umumiy maqsadlarga intilishadi va shuning uchun tashkilot ichida qabul qilingan normalarga rioya qilish bo‘yicha siyosiy va huquqiy majburiyatni o‘z zimmlariga olishadi. Adabiyotlarda ta‘kidlanganidek, davlat suvereniteti va tashkilotning umumiy maqsadlari va manfaatlari o‘rtasida muvozanatni o‘rnatadigan narsa xalqaro tashkilotning ta‘sis hujjati (nizomi, shartnomasi) hisoblanadi. Bundan tashqari, bunday hujjat, shuningdek, ma‘lum bir tashkilotning xalqaro huquqiy subyekti uchun huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi, ta‘sischi davlatlarning xalqaro huquqning yangi subyektini yaratish va unga xalqaro munosabatlarda ishtirok etish uchun xalqaro huquq va majburiyatlarni berish irodasini o‘zida mujassam etadi. Darhaqiqat, xalqaro tashkilotning ta‘sis hujjatlari xalqaro huquqning boshqa subyektlari bilan o‘zaro aloqada bo‘lish va qonun ijodkorligi jarayonida ishtirok etish bilan bog‘liq vakolatlarini o‘z ichiga olgan barcha vakolatlarini belgilaydi.

Xalqaro tashkilotning huquqiy subyektligining muhim elementi uning xalqaro qonun ijodkorligi jarayonida ishtirok etishidir. Hozirgi vaqtda xalqaro tashkilotlar, xususan, BMT va uning ixtisoslashgan agentliklari, o‘z faoliyatini qo‘llab-quvvatlash uchun turli xil hujjatlarni qabul qiladilar, ulardan eng muhimi tashkilotlarning vakolatlarini tartibga soluvchi konventsiyalardir. Bundan tashqari, tashkilotlarning boshqaruv organlari tavsiyalar va qarorlarni qabul qiladilar, ular asosan tashkilotning ta‘sis hujjatini ratifikatsiya qilishda davlatlar tomonidan qabul qilingan majburiyatlarning natijasidir.

Shuni ta‘kidlash kerakki, huquqiy subyektlilik doirasi va xalqaro hukumatlararo tashkilotning ta‘sis hujjatlarining mazmuni dunyodagi o‘ziga xos siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga bog‘liq bo‘lgan dinamik hodisalardir. Shunday qilib, G.I.Tunkinning yozishicha, xalqaro tashkilotlarning vakolatlarini kengaytirish ular hal qiladigan masalalar doirasini kengaytirish orqali ham, ushbu masalalarni hal qilishda xalqaro organlarning vakolatlarini kengaytirish orqali ham sodir bo‘lishi mumkin; ammo bu jarayon faqat tashkilot ustavi doirasida amalga oshirilishi kerak.

Shunday qilib, ShHTga a‘zo davlatlar Hukumat rahbarlari kengashining yigirma birinchi yig‘ilishi yakunlari bo‘yicha qo‘shma bayonotda ShHTga a‘zo davlatlarning ko‘p tomonlama savdo-iqtisodiy hamkorlik dasturi va uni amalga oshirish bo‘yicha Harakatlar rejasini izchil amalga oshirish, ShHT mintaqasida barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish manfaatlarini ko‘zlab, moliyaviy, investitsiya, sanoat, transport, energetika, qishloq xo‘jaligi va boshqa sohalardagi hamkorlikni kengaytirish va chuqurlashtirish zarurligi ta‘kidlangan.

ShHT Xartiyasida tashkilotning maqsad va vazifalari terrorism, separatizm va ekstremizmning barcha ko‘rinishlariga birgalikda qarshi turish; giyohvand moddalar va qurol savdosi, transmilliy jinoyatchilikning boshqa shakllari va noqonuniy migratsiyaga qarshi kurashish; siyosiy, savdo-iqtisodiy, mudofaa, huquqni muhofaza qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish, madaniy, ilmiy-texnik, ta‘lim, energetika, transport, kredit-moliya va umumiy manfaatlarga ega boshqa sohalarda samarali mintaqaviy hamkorlikni rag‘batlantirish kabi belgilangan. ShHT ko‘p marta ta‘kidlanganidek, hududlari insoniyatning deyarli yarmidan ko‘prog‘iga yoki hatto biroz ko‘proq qismiga tegishli bo‘lgan davlatlardan iborat. Bu global yalpi ichki mahsulotning 25 foizini tashkil qiladi. Eng muhimi, va eng muhimi, mintaqa mamlakatlari, ShHT tarkibiga kiruvchi mamlakatlar iqtisodiyoti global o‘rtacha ko‘rsatkichdan ancha yuqori sur‘atlarda o‘smoqda [4].

Bundan kelib chiqib, tashkilotning doimiy rivojlanishi, aʼzolarining kengayishi va hujjatlarining huquqiy taʼsirining hududiy doirasining kengayishi, ShHTning tobora ortib borayotgan obroʻsi ushbu tashkilotning samaradorligi, uning umuminsoniy va mintaqaviy xavfsizlikka tahdid soluvchi zamonaviy chaqiriqlar va tahdidlarga qarshi turish qobiliyati, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy sohalaridagi muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun zarur omil hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro tashkilotlarni yaratish va faoliyat yuritishi ularning taʼsis hujjatlari va xalqaro huquqqa muvofiqligi bilan bogʻliq. Bu hujjatlar tashkilotning maqsad va vazifalarini, huquqiy maqomini va faoliyat doirasini belgilaydi. Muhim nuqta shuki, taʼsis hujjatlari zamonaviy xalqaro munosabatlar sharoitlariga mos kelishi va samarali hamkorlikni taʼminlashi kerak. Bunday tashkilotlarning rivojlanishi va legitimligi ularning huquqiy asosiga, yaʼni xalqaro huquvdagi oʻrni va vazifalarini bajarish imkoniyatlariga bogʻliq boʻlib qolmoqda.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Туманов С.Н. Международные межправительственные организации: понятие и функциональная характеристика // Вопросы российского и международного права. 2016. Том 6. № 11А. (Tumanov S.N. International intergovernmental organizations: concept and functional characteristics // Questions of Russian and international law. 2016. Vol. 6. No. 11A.p7.)
2. Право международных организаций / Под ред. А.Х. Абашидзе. – М.: Юрайт, 2014. (Law of international organizations / Ed. by A.Kh. Abashidze. - M.: Yurait, 2014.)
3. А.Х.Абашидзе. Право международных организаций.-М.:Юрайт, 2014. (A.Kh. Abashidze. Law of international organizations.-M.: Yurait, 2014.-p. 23.)
4. Пресс-конференция по итогам визита в Узбекистан - <http://kremlin.ru/events/president/news/69366> (Press conference following the visit to Uzbekistan - <http://kremlin.ru/events/president/news/69366>)
5. Савиро Ю.А. Юридическая природа внутреннего права международных организаций. // Вестник Московского университета. №2.2009. (Saviro Yu.A. Legal nature of internal law of international organizations. // Bulletin of Moscow University. No. 2.2009.-p. 92.)
6. D.Bowett. Law of International Institutions / Ed. by Ph. Sands, P. Klein. L., 2001. P.58.
7. Шанхайская организация сотрудничества. Электронный ресурс. https://kazembassy.ru/rus/sotrudnichestvo/mnogostoronnee_sotrudnichestvo/shos/ (Shanghai Cooperation Organization. Electronic resource. https://kazembassy.ru/rus/sotrudnichestvo/mnogostoronnee_sotrudnichestvo/shos/)
8. Малинин С.А. О правотворческой деятельности межгосударственных организаций // Советский ежегодник международного права. 1971. М.,1973. (Malinin S.A. On the law-making activity of interstate organizations // Soviet yearbook of international law. 1971. Moscow, 1973. P. 177.)
9. Тункин Г.И. Теория международного права. М., 2000. (Tunkin G.I. Theory of international law. Moscow, 2000. P. 273)
10. Кутейников А.Е. Международные межправительственные организации : некоторые особенности структуры// Вестник Санкт-Петербургского университета.№2.2012. - (Kuteynikov A.E. International intergovernmental organizations: some structural features // Bulletin of St. Petersburg University. No. 2, 2012. - p. 292.)
11. Рахимов К.Х., К.Курылев. Роль ШОС в обеспечении безопасности центральной Азии.: Издательские решения, 2018. (Rakhimov K.Kh., K. Kurylev. The Role of the SCO in Ensuring Security in Central Asia: Publishing Solutions, 2018, pp. 20-21.)
12. А.Д.Бешимова. К вопросу о правосубъектности международной организации-https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31664880&pos=6;-108#pos=6;. (A.D. Beshimova. On the Issue of the Legal Capacity of an International Organization - [https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31664880&pos=6;-108#pos=6;-108.](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31664880&pos=6;-108#pos=6;-108;))

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo'yilgan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo'lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
2. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
3. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
4. Keyingi qatordan 6-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
5. Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so'zi minimal 2000 ta bo'ladi.
6. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].
7. Maqolada keltirilgan dalillarning to'g'riligi uchun muallif mas'ul, plagiat holati taqiqlanadi.
8. Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.
2. В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.
3. Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.
4. Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.
5. Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.
6. Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, C.25].
7. Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.
8. Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.
2. In the first line on the right: the author's surname, given name and patronymic; in the second line: the author's affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.
3. Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.
4. Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.
5. Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.
6. The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].
7. The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.
8. It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.